

Noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi: kriminoloģiskais saturs jeb ekoloģiskā kriminoloģija

Aldona Kipāne

Rīgas Stradiņa universitāte, Juridiskā fakultāte, Latvija

Ievads. Palielinoties cilvēku darbības ietekmei uz apkārtējo vidi un aktualizējoties vides aizsardzības jautājumiem, tiek meklētas iespējas, kā mazināt cilvēces negatīvo ietekmi uz vidi. Iedarbojoties uz dabas objektu neatļautā veidā, tiek veikts vai var tikt nodarīts kaitējums. Ekoloģiskie riski ir saistīti ar plašu skarto interešu loku. Var piekrist viedoklim, ka ekoloģiskie noziedzīgie nodarījumi apdraud valsts, sabiedrības, kolektīvu vai atsevišķu personu likumiskās intereses. Nodarījumi dabas videi un ar to saistītie problēmjautājumi analizējami nacionālā un starptautiskā līmenī.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Pētījuma mērķis ir, pamatojoties uz teorētisko un empīrisko bāzi, sniegt analītisku ekoloģiskās kriminoloģijas izvērtējumu. Lai novērtētu pētāmā fenomena kriminoloģiskos aspektus, analizētas teorētiskās nostādnes, zinātniskā literatūra, ārvalstu kriminologu darbi, rakstu krājumi un periodikas materiāli. Pētījuma izstrādē izmantotas zinātniskās pētniecības metodes: kontentanalīze, analītiskā, induktīvā un deduktīvā pētniecības metode.

Rezultāti. Visu noziedzīgo nodarījumu vidū nodarījumi pret dabas vidi ir ceturtie izplatītākie pasaulē. Ekoloģiskie nodarījumi ir starptautiska problēma. Novērojumi praksē ļauj atzīt, ka tie aizvien vairāk apdraud gan valsts, gan starptautisko drošību, dabas resursu bagātību un to eksistenci. Katru gadu miljoniem cilvēku cieš no dabas piesārņojuma vai dabas resursu izsīkuma. Piemēram, saskaņā ar Pasaules Veselības organizācijas datiem ik gadu vides piesārņojuma dēļ mirst 1,7 miljoni bērnu. Ikvienu konkrēta teritorija globālā mērogā ir visas zemeslodes dabas kompleksa sastāvdaļa. Procesi, kas noris kādā Zemes daļā (reģionā) vairāk vai mazāk ietekmē globālos procesus. Vides un ar to saistīto problēmu apzināšana veido sabiedrības un indivīda vides apziņu. Pēdējos gados vairāki pētnieki pamatoti pievērš uzmanību eko globālās kriminoloģijas (angļu val. *eco-global criminology*) un transnacionālo noziedzīgo nodarījumu pret vidi (angļu val. *transnational environmental crime*) izpētei. Dabas resursu un dabas objektu saglabāšana ir visas cilvēces interesēs, tādēļ mūsdienās nozīmīgs izpētes virziens ir ekoloģiskā noziedzība. Pasaulē strauji attīstās pētniecība ekoloģiskajā jeb eko kriminoloģijā.

Secinājumi. Nākotnē Latvijā ir nepieciešami pētījumi ekoloģiskajā kriminoloģijā, kas aptver ekoloģiskas vides saglabāšanas un sociālo interešu konfliktus, to negatīvo ietekmi un kaitīgo seku kriminoloģisku izziņu. Ekoloģiskā noziedzība veido daudzveidīgu, sarežģītu sistēmu – tajā ietilpst noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi, specifiski noziedzības faktori un veicinoši apstākļi, noziedznieka personības raksturojums, kaitīgu, prettiesisku, vainojamu un sodāmu darbību kopums, kas nodara kaitējumu apkārtējai videi, cilvēku veselībai, un šādu darbību novēršanas pasākumi. Pašreizējos apstākļos ir mērķtiecīgi analizēt un pētīt ne tikai ekoloģisko kriminoloģiju (eko kriminoloģiju), bet aptvert arī kriminoloģiju, kas saistīta ar dabas saudzēšanu. Tiesības dzīvot labvēlīgā vidē ir ne vien mūsdienu paaudzei, bet arī nākamajām. Sabiedrībā jāveicina vides izglītība, veidojot vides apziņu – saudzīgu, pārdomātu un apzinīgu attieksmi, kā arī rīcību pret apkārtējo vidi.